

COMITÉ DE PALÉOGRAPHIE HÉBRAÏQUE

מפעל הפאליאוגראפיה העברית

MANUSCRITS MÉDIÉVAUX  
EN CARACTÈRES HÉBRAÏQUES

portant des indications de date jusqu'à 1540

אוצר כתבי־יד עבריים  
מימי־הביניים

בציוני תאריך עד שנת ה'ש

TOME I • NOTICES

חלק ראשון • תיאורים

CENTRE NATIONAL DE LA RECHERCHE SCIENTIFIQUE, PARIS

ACADÉMIE NATIONALE DES SCIENCES ET DES LETTRES D'ISRAËL, JÉRUSALEM

האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים-ירושלים • המרכז הלאומי למחקר מדעי-פאריס

1972

5091 de la Création

&lt; Ashkenaz &gt;

écrit par MATANIA?

pour JOSUÉ b. ISAAC

*Mahzor Nuremberg*, livre de prières pour toute l'année, rite ashkenaz, avec les cinq *Megillot* et les lectures prophétiques (ff. 1r-517v).

521 folios (ancienne foliotation: 1-36, 38-79, 81-154, 156-370, 372-421, 423-438; 440-446, 448-528; foliotation récente: 1-517).— Il manque au début un folio présumé blanc. Lors des guerres napoléoniennes, 11 folios enluminés ont été détachés (selon la foliotation ancienne: ff. 37, 78, 80, 120, 154, 155, 364/371 (diplôme), 422, 439, 447). L'un de ces folios fut offert en 1937 à M. SCHOCKEN, et il en acheta trois autres en 1938 (ff. 78, 120, 154, 364). Ces quatre folios n'ont pas été replacés dans le volume et sont conservés à part. La foliotation récente ne tient pas compte de ces folios. Par erreur, les folios 504-509 (dans l'ancienne foliotation: 515-519) ont été déplacés; ils devraient se trouver entre les ff. 502 et 503 (513-514).

Le nom du scribe n'est pas donné dans le colophon, mais il ressort d'un acrostiche au f. 298r et de la décoration du mot *Matan* au f. 139v. Les gloses marginales sont dans des caractères non carrés qui ne semblent pas être ceux du scribe, qui a écrit divers passages dans le même genre de caractères au f. 349r. Il se pourrait que le scribe de ces gloses se soit appelé JACOB, car ce nom est décoré au f. 428r. D'autres commentaires, peu nombreux, sont d'une main plus récente.— A partir de 1499, le manuscrit a appartenu à la bibliothèque de la ville de NUREMBERG; il fut acheté en 1951 par M. SCHOCKEN.<sup>1</sup> Cachet de la Stadtbibliothek Nürnberg, et cote ancienne: "Ms Centur IV Nr 100."

\* Parchemin épais, ou d'épaisseur moyenne, avec trous et coutures. On ne distingue pas la fleur de la chair; les rares fois où l'on peut distinguer le côté fleur, il ne semble pas que la règle des vis-à-vis soit observée.

\* Encre brun sombre; encre rouge pour certains mots et passages.

\* Quaternions, plus deux quinions (l'un est en fin de texte, et l'un des diplômes n'est constitué que d'un folio et d'un talon), et un binion à la fin du livre de prières, avant les lectures prophétiques. Au bas des

1331

ה'צ"א

&lt; אשכנז &gt;

כתב &lt; מתניה? &gt;

בשביל יהושע בן יצחק

"מחזור נירנברג" מנהג אשכנז, כולל חמש מגילות והפטרות (א-517ב).

521 דפים (ספירה ישנה: 1-36, 38-79, 81-154, 156-370, 372-421, 423-438, 446-440, 448-528; ספירה חדשה: 1-517).— בראש חסר דף אחד, שהיה כנראה ריק מעיקרו. בימי מלחמות נאפוליון נחתכו 11 דפים מקושטים, שנכללו בספירת-הדפים הישנה (דפים 37, 78, 80, 120, 154, 155, 364/371, 422, 439, 447). דף אחד מהם ניתן למר ש"ז שוקן בשנת 1937, ושלושה נרכשו על-ידי שוקן בשנת 1938 (דפים 78, 120, 154, 364). דפים אלו שמורים לחוד; ספירת-הדפים החדשה אינה כוללת אותם. מקום הדפים 504-509 (בספירה הישנה) צריך להיות בין דף 502 לבין דף 503 (513-514).

שם המצתיק אינו מפורש בקולופון, אך לפי עיטור האקרוסטיכון "מתניה" שבראשי שורות של פיוט בסדר השריק (298א) מסתבר, שכך היה שמו. כן מעוטרת התיבה "מתן" (139ב). בשולי כה"י נוספו פירושים רבים בכתב בלתי-מרובע. מתוך השוואה הכתב לכתב בלתי-מרובע של דינים בגוף המחזור (349א) נראה, שהפירוש לא נכתב בידי הסופר. בפירוש מעוטר השם יעקב (28א), ומן-הסתם הוא שם המצתיק. תוספות שוליים (פירושים) מעוטות בכתובה מאוחרת יותר. משנת 1499 היה המחזור רכוש ספריית העיר נירנברג. בשנת 1951 נרכש ע"י שוקן.<sup>1</sup>

\* קלף עבה וכיגוני. אין להבחין בין צד שיער לצד בשר (לעתים ניתן להבחין בסימני שיער, אך נראה, שאין התאמה של הצדדים). חורים ותפרים.

\* צבע הדיו חום כהה; צבע אדום להבלטה.

\* בכל קונטרס 4 גליונות, פרט לשני קונטרסים, שבהם 5 (אחד מהם סוף עניין, אחד הגליונות מורכב מדף ודל בלבד), וקונטרס אחד בסוף המחזור גופו, לפני ההפטרות, שבו 2

1. פרטים נוספים על גלולי הדפים החתוכים וביבליוגרפיה על כה"י ראה: קטלוג מחיאק ישראל, מס' 40, כ"י 6.

cahiers, réclames horizontales décorées, quelquefois avec des dessins d'animaux.

\* Piqûres dans les marges extérieures et intérieures, tout le cahier plié, en commençant sur le côté recto. Réglure à la mine de plomb noire, page par page.

\* Dimensions: 492–500 × 372–375 (318–327 × 205–228) mm, à longues lignes, 30 lignes écrites pour 31 lignes réglées. Pour les *Megillot*: (269–324 × 186–213) mm, en deux colonnes, 26 ou 30 lignes écrites pour 27 ou 31 lignes réglées

\* Les voyelles (tout le volume) et les signes de cantillation (texte biblique) sont d'une encre proche de celle du texte.

\* Les premiers mots sont en grand module, souvent écrits à l'encre rouge ou décorés à la plume et quelquefois à l'encre de couleur (certains sont rehaussés d'or); quelquefois ils se détachent sur des panneaux en couleur, généralement des dessins géométriques, mais souvent aussi zoomorphes. Le premier folio est enluminé d'un superbe portique.<sup>2</sup>

\* Reliure de cuir brun sur ais de bois biseautés de trois côtés à l'intérieur, légèrement galbés à l'extérieur, notamment côté dos. Celui-ci est refait en basane plus claire et compte sept nerfs plats. La tranche est cachée sous un bourrelet du dos. Le décor des plats est estampé à froid: au plat supérieur, cinq rectangles séparés par un filet large et deux filets maigres; au plat inférieur, six rectangles séparés de la même façon.

גליונות. שומרי-קונטרסים מאוזנים מעוטרים, שנוספו להם לעתים ציורי בעלי-חיים.

\* ניקוב בשוליים החיצונים והפנימיים; כל קונטרס בכת-אחת, מקופל, מצד ע"א. שרטוט בעפרון שחור; כל עמוד לחוד.

\* ממדים: 492–500 × 372–375 (318–327 × 205–228) מ"מ. עמודה אחת. 30 שורות כתובות, 31 שורות משרוט-טות. — חמש מגילות: 269–324 × 186–213 מ"מ. 2 עמודות. 26 ו-30 שורות כתובות, 27 ו-31 שורות משרוטטות.

\* ניקוד לכל כה"י; בטקסט המקראי יש גם טעמים. צבע הדיו של הניקוד דומה לצבע הטקסט.

\* תיבות-הפתיחה באותיות גדולות; רבות מהן כתובות בדיו אדומה או מעוטרות בקולמוס, לעתים בדיו צבעוני. תיבות-פתיחה אחדות מוזהבות, ורבות מקושטות בלוחיות צבעוניות; רובן מורכבות מעיטורים גיאומטריים, אך גם ממיניאטורות, בעיקר של בעלי-חיים. בראש כה"י שער מצויר מהודר.<sup>2</sup>

Décor de fers et roulettes avec fleurs de lis stylisées, feuillage en guirlande et vases Renaissance. Les motifs centraux sont traités différemment. Traces de deux fermoirs de métal fermant au plat inférieur, et dont il reste les encoches sur les plats. Quatre bouillons aux angles, sur chaque plat. Le bouillon central, très gros, a disparu.

קולופון חזק ונתחזק והכותב לא יוזק לא היום ולא לעולם ולא עד  
שיעלה חמור בסלם כתבתי זה המחזור לר' יהושע בר'  
יצחק וסיימתיו ביום ה' בד' באלול בצ"א לפרט' יהי רצון  
שיזכה להגות בו הוא ובניו ובני בניו עד סוף כל הדורות אמן  
אמן אמן סלה " " " "

517v

3517

2. עיין שם, תיאור הקישוטים; וכן: Narkiss, n° 35. על-סמך הקישוטים נקבע שם, כי מוצא כה"י מדרום גרמניה.